

ORNIS FENNICA

XXII, N:o 4

1945, 1. XII.

SUOMEN LINTUTIETEELISEN YHDISTYKSEN JULKAISEMA
UTGIVEN AV ORNITOLOGISKA FÖRENINGEN I FINLAND

Toimitus *P. Palmgren, O. Kalela*
Redaktion

Johan Axel Palmén

7. XI. 1845—7. IV. 1919.

Suomen Lintutieteellinen Yhdistys, joka perustettiin viisi vuotta Johan Axel Palmén'in kuoleman jälkeen, omistaa aikakauslehtensä kuluvan vuosikerran lintutietemme suuren uranuurtajan muistolle; sata vuotta oli marrask. 7 p:nä kulunut hänen syntymästään.

Kypsyessään tiedemieheksi Palmén sai ratkaisevia vaikutteita kahdelta Suomen lintututkimuksen tienraivaajalta, enoltaan prof. Evert Julius Bonsdorff'ilta, suomalaisen lintukokoelman perustajalta, sekä suurelta lintumaalarilta ja lintujen tuntijalta Magnus v. Wright'iltä. Palmén'in oma innoittava vaikutus ulottuu meidän päiviimme saakka. Monet hänen entiset oppilaansa toimivat vielä piirissämme, ja ne

suuntaviivat, jotka hän laati lintutieteelliselle tutkimustyölle, leimautuvat edelleenkin suomalaista ornitologiaa. Siihen, että Palmén oli harvinaisessa määrin keskeinen ja kokoava voima ei vain koko eläintieteemme vaan Suomen luonnon tutkimuksen kehittämässä yleensäkin, voidaan tässä vain viitata.

Palmén'in harrastus oli alkuaan, jo kouluaikana, suuntautunut hyönteisiin ja hän onkin julkaissut eräitä arvokkaita teoksia niiden anatomiaa. Yhdessä John Sahlbergin kanssa v. 1868 Lappiin tehdyllä tutkimusmatkalla alueen linnusto herätti hänen mielenkiintonsa. Tuloksena oli Palmén'in ensimmäinen tieteellinen julkaisu ¹⁾. V. 1868 Suomen Tiedeseura kehoitti häntä saattamaan päätäntöön Magnus v. Wright'in kesken jääneen suuren teoksen „Finlands fåglar“, jonka ensimmäinen osa oli ilmestynyt 1859. Jälkiosa valmistui v. 1873. Teos ²⁾ on ajan olosuhteet ja Suomen silloiset kulttuurilliset mahdollisuudet huomioon ottaen merkittävä suurteos. Eri-tyisen paljon huomiota Palmén oli omistanut lintujen levinneisyys-suhteiden selvittelyyn. Se yleiskuva, joka teosta laadittaessa hahmottui erityisesti pohjanperäisten lajien muuttoaikaisesta esiintymisestä, antoi Palmén'ille herätteen kuuluisaan lintujen muuttoteitä koskevaan tutkimukseen, joka ilmestyi tohtoriväitöskirjana v. 1874 sekä jonkinverran laajennettuna saksaksi v. 1876. ³⁾ Teosta voidaan epäilemättä pitää eräänä lintutieteen käänteentekevimmistä ja sen julkaistuaan Palmén'illa oli sija maailmankuulujen ornitologiain joukossa. Käsityksiään hän pontevasti puolusti E. F. Homeyeriä vastaan, joka oli kohdistanut niihin ankaran arvostelun. Polemiikki on lintutieteellisen kirjallisuuden ehkä kuuluisin. ⁴⁾ Jokainen muutto-lintututkimusta luonnehtiva katsaus tavallaan lähtee Palmén'in teoksesta; Palmén'in tuloksilla ja ideoilla on jatkuvasti ajankohtainen arvo.

¹⁾ J. A. PALMÉN och J. R. SAHLBERG, 1867, Ornithologiska iakttagelser under en resa i Torneå Lappmark år 1867. — Notiser Soc. F. Fl. Fenn. 9: 235—252.

²⁾ MAGNUS v. WRIGHT: Finlands fåglar, hufvudsakligen till deras drägter beskrifna. Förra afdelningen. Bidrag till Finlands naturkänned. Bd. V., 1859, 315 p. — Senare afdelningen, efter författarens död omarbetad med särskild hänsyn till arternas utbredning och utgifven af JOHAN AXEL PALMÉN. Ibid. 22. häftet, 1873. XVII + 685 p.

³⁾ Om fåglarnas flyttningvägar. Helsingfors 1874, 200 p. — Ueber die Zugstrassen der Vögel. Leipzig 1879, 292 p.

⁴⁾ Antwort an Herrn E. F. von Homeyer bezüglich der „Zugstrassen der Vögel“. Helsingfors & Leipzig 1882, 2 + 95 p.

Rengastukset ja nykyaikainen kenttätutkimus ovat osoittaneet, että rannikot monien lajien muutossa todella muodostavat „Leitlinien“. Tietenkin on vahvasti liioiteltu se suuren yleisön piiriin levinnyt käsitys, jonka mukaan Palmén olisi ospittanut, että linnut ylimalkaan muuttavat tarkoin määrättyjä enemmän tai vähemmän viivamaisia teitä seuraten. Tiedetäänhän, että useimmat lintulajit ainakin suuren osan muutostaan matkaavat „leveänä rintamana“, mikä tosin on hyvin suhteellinen käsite. Tämä kuitenkin ei ole ristiriidassa Palmén'in käsityksen kanssa. Hän edellytti tämänkin muuttotyypin olemassaolon, olkoon että hän kenties aliarvioi sen merkitystä.

Palmén'in viimeinen laaja lintutieteellinen julkaisu oli arktista linnustoa koskeva klassillinen katsaus ¹⁾, johon hänen tutkittavakseen luovutettu Vega-retkikunnan lintuaineisto antoi aiheen. Hänen työnsä lintutieteen hyväksi ei kuitenkaan päättynyt tähän; pikemminkin voidaan sanoa, että merkityksellisin panos on peräisin sitä seuranneelta ajalta.

Palmén esitti ajatuksensa siitä, miten lintufaunan tutkimus olisi järjestettävä, kahtena pienenä julkaisuna ²⁾, joilla oli erinomaisen hedelmöittävä vaikutus tulevaan tutkimukseen. On hyvin ratkaisevalta osalta Palmén'in ansio, että ornitologia on niitä tieteen aloja, joilla maamme on ollut eturivissä tieteellisenä tekijänä. Hänen selvä tutkimusohjelmansa ja suuri henkilökohtainen innoittava vaikutuksensa antoivat sysäyksen lukuisiin paikallisfaunoihin, joissa seurataan hänen esittämiään periaatteita; lajien topografinen jakautuminen ja fenologinen tilasto ovat niissä ydinkohtina. Ohjelmakirjoituksissaan Palmén selvästi korosti kvantitatiivisten laskelmien periaatteellista suotavuutta määriteltäessä lintujen runsautta eri elinpaikoilla. Tästä tutkimusohjeesta on moderni lintutieteellinen tutkimuksemme saanut erikoisleimansa. Ohjetta sovelsivat jo Palmén'in elinaikana käytäntöön Merikallio, Hildén, Finnilä sekä Palmén'in

¹⁾ Bidrag till kännedom om sibiriska Ishafskustens fogelfauna enligt Vega-expeditionens iakttagelser och samlingar. — Vega-expeditionens vetensk. iakttagelser Bd. V. Stockholm 1887, 241—511.

²⁾ Internationelt ornitologiskt samarbete och Finlands andel deri. Ett upprop till kännarene af Finlands foglar. — Medd. Soc. F. Fl. Fenn. 11: 175—212, 1885.

Plan för undersökning af fogelfaunan ur topografisk synpunkt. Helsingfors 1908, 24 p. — Linnuston tutkimussuunnitelma topografiselta kannalta. Helsinki 1908, 24 p.

nuorin suoränainen oppilas, Sundström. „Palmén'in arkisto“, jonka tarkoituksena on leikkeinä tallettaa kaikki sekä julkaistu että tarkoitusta varten lähetetty julkaisematon Suomen linnustoa koskeva aineisto, on eräs pysyväinen merkki siitä epäitsekästä työstä tieteen edistämiseksi, joka oli niin luonteenomainen tälle tieteellisen ja isänmaallisen idealismin innoittamalle tutkijalle.

Kun Mortensen esitti lintujen laajamittaista rengasmerkintää koskevan ajatuksen käsitti silloin 67-vuotias Palmén heti aloitteen suuret mahdollisuudet. J. A. Palmén'in nimellä varustettuja renkaita, jotka kuuluivat ensimmäisiin maailmassa, ovat seuranneet Eläintieteellisen museon renkaat; tämäkin aloite on kantanut runsaasti satoa.

Toivokaamme, että lintutieteellinen tutkimuksemme kykenisi tulevaisuudessakin hyvin hoitamaan suuren uranuurtajansa Johan Axel Palmén'in jättämää perintöä.

P. PALMGREN.

Bidrag till kännedomen om sothönans biologi.

PAUL NYLUND.

De iakttagelser över sothönans biologi som här sammanfattas utfördes av författaren på uppmaning av prof. Pontus Palmgren jämsides med de undersökningar över Karis-traktens sjöfågelfauna, vilkas resultat publicerats i föregående nummer av denna tidskrift.¹⁾ Artens levnadsvanor ha icke förut blivit föremål för en specialundersökning i vårt land, trots att den kan göra anspråk på intresse ur många synpunkter. Sothönan tillhör det på senare tider nyinvandrade eller åtminstone starkt förökade sydliga elementet i vår fauna. Det har påståtts att sothönans aggressivitet skadar andfågelbeståndet. Rallfåglarna, till vilka höra både „vattenfåglar“ och „landfåglar“ torde på grund av fossilfynd kanske kunna betraktas som representanter för en relativt ålderdomlig fågeltyp. I motsats till de flesta rallfåglar är sothönan relativt lätt att iakttaga och sålunda tacksam som studieobjekt.

¹⁾ PAUL NYLUND, Bidrag till kännedomen om sjöfågelfaunan i Karis-traktens sjöar. *Ornis Fennica* XXII: 72—88.